

Rued Langgaard

SYMFONI NR. 3 I ÉN SATS

“Ungdomsbrus” (“La melodia”)

SYMPHONY NO. 3 IN ONE MOVEMENT “Flush of Youth” (“La melodia”)

(1915-16, rev. 1925, 1929-1933)

BVN 96

FOR KLAVER OG ORKESTER SAMT BLANDET KOR (AD LIB.)

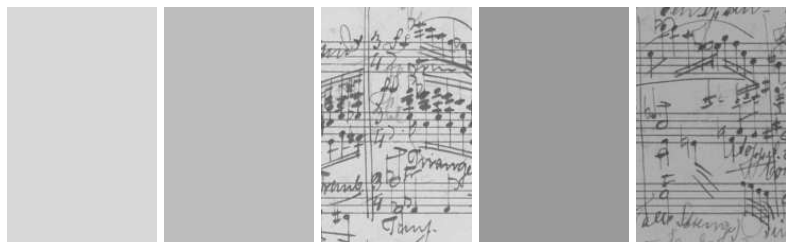
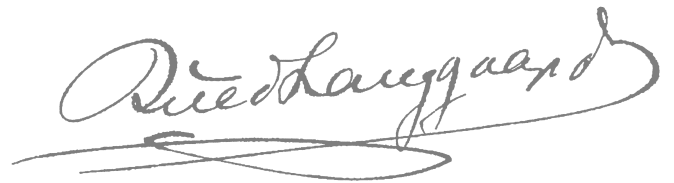
FOR PIANO AND ORCHESTRA WITH MIXED CHORUS (AD LIB.)

Kritisk udgave ved

Critical edition by

Mike Cholewa og/and Bendt Viinholt Nielsen

PARTITUR / SCORE

Rued Langgaard

SYMFONI NR. 3 I ÉN SATS

“Ungdomsbrus” (“La melodia”)

SYMPHONY NO. 3 IN ONE MOVEMENT “Flush of Youth” (“La melodia”)

(1915-16, rev. 1925, 1929-1933)

BVN 96

FOR KLAVER OG ORKESTER SAMT BLANDET KOR (AD LIB.)

FOR PIANO AND ORCHESTRA WITH MIXED CHORUS (AD LIB.)

Kritisk udgave ved

Critical edition by

Mike Cholewa og/and Bendt Viinholt Nielsen

PARTITUR / SCORE

RUED LANGGAARD UDGAVEN
THE RUED LANGGAARD EDITION

EDITION WILHELM HANSEN

Rued Langgaard: Symfoni nr. 3 (BVN 96)
Kritisk udgave ved Mike Cholewa og Bendt Viinholt Nielsen
© 2021 Rued Langgaard Udgaven og Edition Wilhelm Hansen AS,
København

BVN-numre refererer til Bendt Viinholt Nielsen: *Rued Langgaards Kompositioner. Annoteret værkfortegnelse. (Rued Langgaard's Compositions. An Annotated Catalogue of Works: With an English Introduction)*. Odense Universitetsforlag, 1991.

Hovedredaktør for Rued Langgaard Udgaven: Bendt Viinholt Nielsen.
Redaktionsassistent på nærværende udgivelse: Ole Ugilt Jensen.
Engelsk oversættelse: John Irons og Bendt Viinholt Nielsen.
Layout: Hans Mathiasen.

Rued Langgaard Udgaven blev etableret i 2000 med støtte fra Carlsbergfondet.

Den her foreliggende udgivelse er udarbejdet med støtte fra Carlsbergfondet (1920-21).

Rued Langgaard Udgaven skylder fondet tak for den velvillige støtte.

Rued Langgaard Udgaven
c/o Edition Wilhelm Hansen AS
Bornholmsgade 1A
1266 København K
Danmark
www.wisemusicclassical.com/publishers/edition-wilhelm-hansen
www.langgaard.dk

ISBN 978-87-598-3302-5
WH32276

Orkestermateriale til leje

Spilletid: 27 minutter.

Rued Langgaard: Symphony no. 3 (BVN 96)
Critical edition by Mike Cholewa and Bendt Viinholt Nielsen
© 2021 The Rued Langgaard Edition and Edition Wilhelm Hansen AS,
Copenhagen

BVN numbers refer to Bendt Viinholt Nielsen: *Rued Langgaards Kompositioner. Annoteret værkfortegnelse. (Rued Langgaard's Compositions. An Annotated Catalogue of Works: With an English Introduction)*. Odense Universitetsforlag, 1991.

General editor of The Rued Langgaard Edition: Bendt Viinholt Nielsen.
Editorial assistant for the present publication: Ole Ugilt Jensen.
English translation: John Irons and Bendt Viinholt Nielsen.
Layout: Hans Mathiasen.

The Rued Langgaard Edition was established in 2000 with the support of the Carlsberg Foundation.

The present publication is subsidised by the Carlsberg Foundation (1920-21).

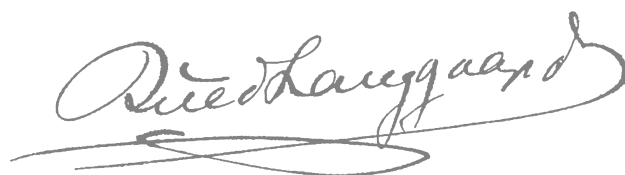
The Rued Langgaard Edition would like to express its gratitude to the foundation for its willing support.

The Rued Langgaard Edition
c/o Edition Wilhelm Hansen AS
Bornholmsgade 1A
DK-1266 Copenhagen K
Denmark
www.wisemusicclassical.com/publishers/edition-wilhelm-hansen
www.langgaard.dk

ISBN 978-87-598-3302-5
WH32276

Orchestral material for hire.

Duration: 27 minutes.

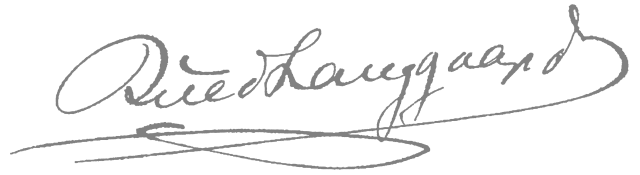

INDHOLD

OM UDGAVEN	4
OM <i>SYMPHONI NR. 3</i>	5
SOLO, CORO E STRUMENTI DELL'ORCHESTRA	10
SYMPHONI NR. 3 (ÉN SATS)	11
KILDER OG KRITISK BERETNING	119

CONTENTS

ABOUT THIS EDITION	4
ABOUT <i>SYMPHONY NO. 3</i>	5
SOLO, CORO E STRUMENTI DELL'ORCHESTRA	10
SYMPHONY NO. 3 (ONE MOVEMENT)	11
SOURCES AND CRITICAL COMMENTARY	119

OM UDGAVEN

Denne kritiske førsteudgave af symfoni nr. 3 (i én sats) er baseret på kilder i Rued Langgaards Samling (RLS) på Det Kongelige Bibliotek. Hovedkilden er det eneste foreliggende partitur til værket, en afskrift udført i 1926 og efterfølgende revideret af Rued Langgaard frem til 1933 (BVN 12,1). Det oprindelige partitur fra 1915-16, som har dannet forlæg for afskriften, er forsvundet. Partituret suppleres af en soloklaverstemme, ligeledes en afskrift fra 1926, revideret af Langgaard (RLS 13,1). Denne stemme rummer detaljer, som ikke findes i partituret, bl.a. to *ossia*-passager. Endelig er der korsatsen i værkets slutning, som ikke findes i hovedkilden, idet Langgaard eliminerede den ved en revision i 1925-26. I sidste ende ønskede han dog koret medtaget *ad libitum*. I partituret henviser han til kormaterialet fra opførelsen 1918 uden at påpege, at slutningen af korafsnittet senere hen var blevet forkortet og omarbejdet. Kilden til korsatsen er et klaverpartitur fra 1918 (RLS 12,2). I udgaven har korets unisone slutning måttet forkortes med 9 takter for at kunne tilpasses værkets endelige version. Orkesterstemmerne, der blev anvendt ved to opførelser i 1926 og 1933, og som også er revideret af komponisten, har tjent som verifikationskilde i enkelte tilfælde.

Udgivernes tilføjelser og rettelser er typografisk markeret i udgaven ved hjælp af skarpe parenteser og buer med brudt streg. Orienteringsfortegn i runde parenteser skyldes udgiverne.

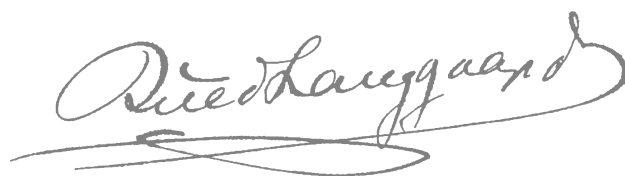
Der henvises i øvrigt til *Kilder og kritisk beretning* s. 119.

ABOUT THIS EDITION

This critical first edition of Symphony no. 3 (in one movement) is based on sources in Rued Langgaard's Collection (RLS) at The Royal Danish Library. The main source is the only existing score of the work, a transcript made in 1926 and subsequently revised by Rued Langgaard up until 1933 (BVN 12,1). The original score from 1915-16, which formed the basis for the copy, has disappeared. The score is supplemented by a solo piano part, this also a transcript from 1926 revised by Langgaard (RLS 13,1). This part contains details that are not found in the score, including two *ossia* passages. Finally, there is the choral section at the end of the work, which is not included in the main source, as Langgaard eliminated it in a revision carried out in 1925-26. Ultimately, he wanted to have the chorus included *ad libitum*, however. In the score, he refers to the choral material from the performance in 1918, without pointing out that the end of the choral section was later shortened and reworked. The main source of the choir section is a vocal score from 1918 (RLS 12,2). In this edition, the unison choral conclusion has had to be shortened by nine bars to fit the definitive version of the work. The orchestral parts used at the two performances in 1926 and 1933, and which have also been revised by the composer, have served as a source of verification in certain instances.

The editors' additions and emendations are indicated typographically in the score by square brackets and broken line slurs and ties. Cautionary accidentals in round brackets are also editorial.

Further information is given in *Sources and critical commentary* p. 119.

OM SYMFONI NR. 3

Rued Langgaards tredje symfoni fra 1915-16 er i sin endelige form et resultat af flere forkortelser og revisioner, som Langgaard foretog mellem 1925 og 1933. Skitserne til værket fra 1915-16 og det oprindelige, renskrevne partitur fra 1916 er forsvundet, hvilket indebærer, at man i dag ikke har mulighed for at danne sig et indtryk af værkets oprindelige, noget længere form.

Langgaard noterer, at symfonien blev påbegyndt den 12. juli 1915 under et sommerophold i Sverige, hvor han og hans mor tilbragte 2½ måned på Tyringe Badanstalt & Sanatorium (Skåne). Værket omtales denne sommer som et soloværk for klaver med titlen *Koncert Allegro alla fantasia*. I begyndelsen af 1916 er kompositionen blevet udvidet til en *Koncert alla fantasia* for klaver og orkester, og midt i marts hedder det, at Langgaard er i færd med at renskrive værket, som nu betegnes symfoni nr. 3 og har fået titlen "La melodia".¹ En tekstløs korsats for blandet kor blev føjet til i værkets slutning. Uropførelsen fandt sted to år senere, den 9. april 1918 i Dansk Koncert-Forenings regi i Odd Fellow Palæet. Den blot 19-årige Victor Schiøler (1899-1967) var solist, og koncertforeningens orkester og kor blev dirigeret af Langgaard. Forud for opførelsen bragte tidsskriftet *Musik* en artikel af Langgaard, hvori han berører sin "musikalske Retning" og understreger, at han stræber mod "en indre Sammenhæng i Klangfarven", og "en mere aandeliggjort Musik, som ogsaa aabner Mulighed for, at *Rytmen* trænges tilbage i et lavere Plan." Om symfonien skriver han, at den rummer

[...] mange Gentagelser, som maaske vil forekomme umotiverede – ja, kedelige. Jeg kan intet gøre herimod andet end bemærke, at de symboliserer noget ganske bestemt, som kun kan føles – noget i Musikkens indre Verden, som Ord ikke kan udtrykke. Forøvrigt er Symfonien lang – lang som de lyse Dage, (som et ondt Aar!!) – skrevet i én Sats: en evig klingende Harmoni! Er Naturen sat sammen i Stumper og Stykker?²

Det fremgår af anmeldelserne, at symfonien ved uropførelsen var i hvert fald 10-12 minutter længere end den version, vi kender i dag. Titlen "La melodia" kommenteres ikke af Langgaard og heller ikke sammenhængen med det motto af den

- 1 Godtfred Skjerne nævner symfonien i sin portrætartikel "Rud Immanuel Langgaard" (*Musik-Profilen*, V), trykt i *Illustreret Tidende*, årg. 57, nr. 26, 26.3.1916; s. 321-322. Artiklen er skrevet medio marts og heri nævnes det, at partituret er under renskrivning.
- 2 "Til Opførelsen af Symfonien "La melodia" i Dansk Koncertforening d. 9. April." *Musik*, 2. årg., nr. 3, 1.3.1918; s. 37-38.

ABOUT SYMPHONY NO. 3

Rued Langgaard's Symphony no. 3 from 1915-16, in its final form, is the result of several abbreviations and revisions which Langgaard carried out between 1925 and 1933. The sketches of the work from 1915-16 and the original fair-copy score of 1916 have disappeared, so that today it is not possible to gain an impression of its original, somewhat longer form.

Langgaard notes that the symphony was started on 12 July 1915 during a summer stay in Sweden when he and his mother spent 2½ months at Tyringe Badanstalt & Sanatorium (Scania). The work is referred to at that time as a solo work for piano with the title *Concerto Allegro alla fantasia*. In early 1916, the composition has been enlarged into a *Concerto alla fantasia* for piano and orchestra, and in mid-March it is stated that Langgaard is in the process of making a fair copy of the work, which is now referred to as Symphony no. 3 and has been given the title 'La melodia'.¹ A wordless choir section for mixed choir was added to the conclusion of the work. The first performance took place two years later, on 9 April 1918 under the auspices of the Danish Concert Association at the Odd Fellow Palace. The young, 19-year-old Victor Schiøler (1899-1967) was soloist, and the concert association's orchestra and choir were conducted by Langgaard. Before the performance, the periodical *Musik* printed an article by Langgaard in which he touches on his 'musical direction', and states that he is seeking 'an inner cohesion of timbre', and 'a more spiritualised music which also opens up the possibility for *rhythm* to be reduced to a lower level'. Concerning the symphony itself, he writes that it contains

[...] many repetitions which perhaps may seem unmotivated – even boring. I can do nothing about this except remark that they symbolise something quite definite, something which can only be sensed – something in the inner world of music that words cannot express. Incidentally, the symphony is long – long like the days of summer (like a bad year!!) – written in a single movement: and eternally ringing harmony! Is nature composed of lumps and fragments?²

It can be seen from the reviews that the symphony, on its first performance, was at any rate 10-12 minutes longer than the version known today. The title 'La melodia' is not commented on by Langgaard, nor is the connection with the motto of

- 1 Godtfred Skjerne mentions the symphony in his portrait article "Rud Immanuel Langgaard" (*Musik-Profilen*, V), printed in *Illustreret Tidende*, vol. 57, no. 26, 26 Mar. 1916; pp.321-322. The article was written in mid-March and it mentions that a fair copy is being made of the score.
- 2 "For the performance of the Symphony 'La melodia' by the Danish Concert Association on 9 April." *Musik*, vol. 2., no. 3, 1 Mar. 1918; pp. 37-38.

svenske forfatter Axel Lundegård (1861-1930), som blev trykt i koncertprogrammet, men som ikke sidenhen ses i forbindelse med symfonien:

Eviga ljuslek
heliga flamma
alltid skiftande
evigt samma.

Alltid slocknande
evigt rinnande
alltid sökande
aldrig finnande.

Hell dig heliga
kraft vars skaparkrav
sanningens sken
livet oss gav.³

Kritikerne tog ikke specielt venligt imod værket. Charles Kjerulf fra *Politiken* fandt, at symfonien havde en "ypperlig Begyndelse", men gled ud i en uendelighed af sørgemarcher, nærmest uden melodi.⁴ *Nationaltidendes* Gustav Hetsch mente også, at symfonien var for lang og med for mange gentagelser, men på den positive side finder han, at formen er overskuelig, og at man her, som ved tidligere arbejder af Langgaard, kan nyde instrumentationens farverigdom og klangskønhed.⁵ I tidskriftet *Musik* blev opførelsen anmeldt af Hagen Hohlenberg:

"La melodia" kalder Hr. Rud Imm. Langgaard sin Symfoni Nr. 3, skønt man, naar undtages lige det allerførste Anslag, skulle lede længe efter en Komposition mere læns paa Melodi. Som en uendelig, monoton Ørkenvandring, der aldrig saameget som et Øjeblik oplivedes af en rask lille Sandstorm eller et muntert lille Luftsyn, holdt dette Opus Tilhørerne lænket til deres Stolesæder i henved tre Kvarter uden et Pusterum og uden Mulighed for Flugt. En ubetydelig Smule Korsang, eller rettere Trallen (ialfald var det ikke muligt at opfatte nogen Tekst, det lød som fallerallerallera) var anbragt til allersidst som en lille koket Sløjfe paa Hale-spidsen af denne uendelige Ledorm.⁶

I 1925-26 foretog Langgaard en revision, og et smukt nyt partitur, dateret januar 1926, blev udarbejdet af den professionelle nodeskriver Alfred Nortoft. Så vidt det kan bedømmes ud fra det sparsomme kildemateriale, var værkets første del blevet betydeligt forkortet og i hvert fald passageerne t. 70-82 og t. 168-181 var omarbejdet. I sidste del var koret udeladt, og der var sket en forkortelse og ændring af den passage, hvori koret tidligere medvirkede. Et bevaret skitseblad viser desuden at t. 507-523 var blevet omarbejdet eller tilføjet. Den således forkortede, reviderede version blev opført ved Langgaards koncert den 8. marts 1926 i Odd Fellow Palæet under betegnelsen "*La melodia*", *Symfoni Nr. 3 (quasi Concerto)*. Igen var Victor Schiøler solist og Langgaard dirigerede Københavns Filharmoniske Orkester. Koncerten var foranstaltet af Langgaard selv, og under overskriften "Populær-Koncert" opførte

3 Kilde: koncertprogrammet 9.4.1918. Muligvis er teksten skrevet til værket og ikke offentliggjort andetsteds. Langgaard var en god bekendt af forfatteren. Titlen "La melodia" er muligvis navnet på en villa, hvis beliggenhed dog er ukendt.

4 *Politiken* 10.4.1918, signeret Ch. K.

5 *Nationaltidende* 11.4.1918, signeret -st-ts. -

6 *Musik*, 2. årg., nr. 5, 1.5.1918, s. 64-65.

the Swedish writer Axel Lundegård (1861-1930), which was printed in the concert programme, but has not since been seen in connection with the symphony:

Eternal play of light
sacred flame
always changing
eternally the same.

Always extinguishing
eternally flowing
always seeking
never finding.

Hail to you, holy
force whose creative demands
gave us the gleam of truth
gave us life.³

The critics were not particularly kindly disposed towards the work. Charles Kjerulf from *Politiken* felt that the symphony had a 'fine beginning', but slid into an eternity of funeral marches that were practically tuneless.⁴ *Nationaltidende's* Gustav Hetsch also thought that the symphony was too long and had too many repetitions, but on the positive side he felt that the form was clear and that here, as in earlier works by Langgaard, one could enjoy the rich colours of the orchestration and the beauty of sound.⁵ In the periodical *Musik* the performance was reviewed by Hagen Hohlenberg:

'La melodia' is what Mr. Rud Imm. Langgaard calls his Symphony no. 3, although, except for the very first few bars, one would have to search at length for a composition more devoid of melody. Like an endless, monotonous desert journey that never seems to be enlivened even for a brief moment by a brisk, short sandstorm or a cheerful small mirage, this opus held its audience chained to their seats for almost three quarters of an hour, without any pause or chance of flight. An insignificant snatch of choir singing, or rather trolling (there was no text at any rate that could be detected – it sounded like fallerifallera) was placed at the very end, like a small, coquettish bow on the tail of this endless annelid.⁶

In 1925-26, Langgaard carried out a revision, and a beautiful new score, dated January 1926, was done by the professional music copyist Alfred Nortoft. As far as can be ascertained on the basis of the scanty source material, the first part of the work was considerably shortened and the passages of bars 70-82 and 168-181, at any rate, were revised. In the last section, the choir was omitted, and a shortening and revision of the passage in which the choir had previously participated had taken place. Furthermore, a preserved sheet of a draft version shows that bars 507-523 had been revised or added. This shortened revised version was performed at Langgaard's concert on 8 March 1926 at the Odd Fellow Palace under the name '*La melodia*', *Symphony no. 3 (quasi Concerto)*. Once again, Victor Schiøler was soloist and Langgaard conducted the Copenhagen Philharmonic Orchestra. The concert was personally organised by Langgaard, and under the heading 'Popular

3 Translation by John Irons (2021). Source for the Danish version: The concert programme 9 Apr. 1918. Possibly, the text was written for the work and not published anywhere else. Langgaard was a close acquaintance of the author. The title "La melodia" may be the name of a villa whose location, however, is unknown.

4 *Politiken* 10 Apr. 1918, signed Ch. K.

5 *Nationaltidende* 11 Apr. 1918, signed -st-ts. -

6 *Musik*, vol. 2, no. 5, 1 May 1918, pp. 64-65.

han fire af sine egne værker, hvoraf to blev uropført ved denne lejlighed. Anmelderne ofrede ikke mange ord på symfoni nr. 3, som synes at forekomme dem langstrakt, tilbageskuende (Schumann nævnes) og forholdsvis uinteressant. I det ydre blev koncerten dog en succes med livligt bifald, og en hel ovation blev komponisten og Victor Schiøler til del efter opførelsen af symfoni nr. 3, sidst på programmet.⁷

Symfonien var et af de første værker, Langgaard fik opført i Statsradiofonien. Det skete den 4. maj 1934 i form af en studieopførelse (uden publikum) og med direkte udsendelse i radioen. Ove Peters var solist, og Emil Reesen dirigerede Radio-Orkestret. I radioprogrammet blev opførelsen annonceret som *Symfoni nr. 3, H-dur, "Midsommerklange"*.⁸ Bortset fra den nye titel var det nu faktisk den tredje version af symfonien, der blev opført, idet Langgaard havde foretaget endnu en forkortelse og revision i foråret 1929. Revisionen blev eksekveret i det partitur, Alfred Nortoft havde renskrevet til opførelsen i 1926. Langgaard skar sider ud, hæftede sider sammen og indklæbede lapper med rettelser og helt nye erstatningssider. I værkets første del blev kun få ting ændret. I den midterste del (t. 214-301) foretog RL flere justeringer, bl.a. i blæserne i t. 247-253. Sidste del, der begynder med t. 293, blev forkortet med i alt 189 takter, som blev erstattet med 64 reviderede og nye takter. Størst var et spring fra t. 407 og 23 sider frem (149 takter), som blev erstattet af fire sider indeholdende t. 407-455. Hertil kom en væsentlig musikalsk revision, som synes foretaget så sent som i 1933 forud for opførelsen året efter og med det formål at skabe sammenhæng i værket og legitimere betegnelsen "symfoni i én sats". Langgaard indføjede således et stort antal gentagelser af åbningstemaets begyndelse i forskellige varianter, eksempelvis i klaveret t. 248 og 251 (sammen med en tilføjet solo cello), t. 302 og 304, i violin I t. 218, 222, 230, 234 og i cello og kontrabas t. 286-287 og 289-290. Som gennemgående idé indføjede Langgaard dog motivet hele 17 gange i trompet 1-stemmen.⁹ Disse steder er i manuskriptet ofte forsynet med angivelsen *solo* eller *NB*, som ifølge en fodnote betyder, at motivet skal fremhæves 'særligt'.¹⁰ Solostemmen og stemmesættet fra 1926 blev ajourført af Langgaard selv op til den forestående radioopførelse i 1934.

Symfonien havde nu fået sin endelige form, men der kom flere notater og småændringer til i manuskriptet helt frem til 1950-51. Blandt andet indførte Langgaard et notat om, at koret skulle genindføres *ad libitum*. Hvad selve korpartiet angår, henviser han blot med noten "Kor ad libitum Se Stemmer" til stemmematerialet fra 1918. Korstemmerne er dog kun bevaret for sopran- og altstemmernes vedkommende, men der foreligger et klaverpartitur til indstudningsbrug, i øvrigt udarbejdet af Langgaards orgellærer, komponisten Gustav Helsted, forud

Concert' he performed four of his own works, of which two were performed for the first time at this occasion. The reviewers did not give much space to Symphony no. 3, which they apparently found long-winded, retrospective (Schumann is mentioned) and relatively uninteresting. Otherwise, the concert appears to have been a success with lively applause, and the composer and Victor Schiøler were given a whole ovation after the performance of Symphony no. 3, which was the last item on the programme.⁷

The symphony was one of the first works Langgaard managed to get broadcast on the State Radio. This took place on 4 May 1934, in the form of a studio performance (without an audience) and it was a direct transmission. Ove Peters was the soloist, and Emil Reesen conducted the Radio Orchestra. In the programme, the work was called *Symphony no. 3, B major, 'Sounds of Midsummer'*.⁸ Apart from the new title, it was actually the third version of the symphony that was performed as Langgaard had carried out yet another reduction and revision in the spring of 1929. The revision was carried out in the score, which Alfred Nortoft had fair-copied for the 1926 performance. Langgaard excised pages, fastened pages together and pasted in corrections and completely new replacement pages. In the first part of the work, only a few details were changed. In the middle part (bb. 214-301), RL made several adjustments, including in the winds in bb. 247-253. The last part, beginning at b. 293, was shortened by a total of 189 bars, which were replaced by 64 revised and new bars. The largest leap comprised 149 bars from b. 407 and 23 pages forward, which were replaced by four pages containing bb. 407-455. In addition, there was a significant musical revision, which seems to have been made as late as in 1933 prior to the performance the following year and with the aim of creating coherence in the work and legitimising the term "symphony in one movement". Langgaard thus inserted a large number of repetitions of the beginning of the opening theme in different variants, for example in the piano bb. 248 and 251 (together with an added solo cello), bb. 302 and 304, in violin I bb. 218, 222, 230 and 234, and in cello and double bass bb. 286-287 and bb. 289-290. As a consistent idea, however, Langgaard inserted the motif 17 times in the trumpet 1-part.⁹ In the manuscript these places are usually marked with *solo* or an *NB*, which according to a footnote means that the motif must be 'especially' emphasized.¹⁰ The solo part and the orchestral material from 1926 were updated by Langgaard himself up to the forthcoming radio performance in 1934.

The symphony had now acquired its final form, although several minor alterations were added to the manuscript right up until 1950-51. Among other things, Langgaard added a note that the choir was to be reintroduced *ad libitum*. As far as the choir section is concerned, he only adds the note 'Choir ad libitum See Parts' referring to the vocal material from 1918. The choir parts, however, have only been preserved as far as the sopranos and contraltos are concerned, although a vocal score exists for rehearsal purposes, prepared incidentally by Langgaard's organ teacher, the composer Gustav Helsted, prior

7 Ifølge *Berlingske Tidendes* anmelder, William Behrend (W.B.) 9.3.1926.

8 Titlen "Midsommerklange" falder i tråd med, hvad Langgaard antyder i artiklen fra 1918 (jfr. note 2), nemlig at det er en 'sommersymfoni', og påfaldende er det også, at symfoniens hovedtema er nært beslægtet med sidetemaet i Mendelssohns ouverture til *En Skærsommernatsdrøm*.

9 Jfr. trompet 1, t. 175-177, 185, 210, 254, 293-295, 306-309, 314-318, 328-329, 330-331, 337-338, 395-396, 397-400, 430-431, 432, 508-509, 604-605 (tr. 1-2), 620-623 (tr. 1-2).

10 I udgaven markeres disse motiver med et særligt fremhævelsesstegn i både partitur og stemmer.

7 According to *Berlingske Tidende's* reviewer, William Behrend (W.B.) 9 Mar. 1926.

8 The title 'Sounds of Midsummer' is in accordance with what Langgaard suggests in his article from 1918 (cf. note 2), that it is a 'summer symphony', and it is also striking that the main theme of the symphony is closely related to the secondary theme in Mendelssohn's overture to *A Midsummer Night's Dream*.

9 Cf. trumpet 1, bars 175-177, 185, 210, 254, 293-295, 306-309, 314-318, 328-329, 330-331, 337-338, 395-396, 397-400, 430-431, 432, 508-509, 604-605 (tr. 1-2), 620-623 (tr. 1-2).

10 In the edition, these motifs are indicated with a special marking in score and parts.

for uropførelsen i 1918.¹¹ Hvad Langgaard ikke tænkte på, var, at han i mellemtiden havde forkortet værket i sidste del af den passage, hvori koret synger. Det gamle kormateriale og partituret passer således ikke sammen for så vidt angår slutningen. Korsatsens afsluttende unisone es har i udgaven måttet forkortes med 9 takter, ligesom koret må følge med i orkestrets crescendo t. 588-591 (det gamle kormateriale slutter i *mf* og *f*). Den endelige formulering af symfoniens titel kom først til meget sent. En overgang lød titlen "Ungdomsmelodier". Måske var dette forslag motiveret i det forhold, at Langgaard benytter motiver fra tre af sine sange i værket. Af *Gefunden* [III] til et digt af Goethe (1913-14, BVN 58) er det klaverakkompagnementet i t. 11-12, som citeres i symfoniens t. 49-50, og af *Efter Regn* med tekst af Jørgen Moe (1914, BVN 84) citeres de første syv takter i t. 247-253, men også her er det kun klaverakkompagnementet (i let revideret form). Symfoniens hovedmotiv (de første fem toner) genfindes i sangen *Lehn deine Wang* med tekst af Heinrich Heine (BVN 120), en sang som ganske vist er forsvundet, men citeres i begyndelsen af *Fantasi-Sonate* for klaver (BVN 121) og i senere versioner heraf. Denne sang må være komponeret i januar 1916, og det er således uvist, om det er sangen, der er baseret på et motiv fra symfoni nr. 3 eller symfonien, der låner motivet fra sangen.

Første gang værket kunne høres i nyere tid var, da Danmarks Radio den 7. april 1978 udsendte en studieproduktion med Erik Kaltoft som solist og Aarhus Byorkester under ledelse af Peter Ernst Lassen. Den første indspilning blev udsendt i 1992 som led i Artur Rubinstein Philharmonic Orchestra og Ilya Stupels samlede indspilning af symfonierne. Her medvirkede Tadeusz Chmielewski som klaversolist.¹² I 2007 udkom den første indspilning med kor, og her var det Radiosymfoniorkestret, Per Salo på klaver og Radiokoret under ledelse af Thomas Dausgaard, der stod for udførelsen.¹³ Per Salo var også solist, da symfonien den 3. september 2017 blev koncertopført for første gang siden 1926 i Ribe Domkirke under Rued Langgaard Festival 2017. Sønderjyllands Symfoniorkester blev dirigeret af Per-Otto Johansson.

Bendt Viinholt Nielsen, november 2021

to the first performance in 1918.¹¹ What Langgaard forgot was that in the meantime he had shortened the work in the final part of the passage during which the choir sings. So the former choir material and the score do not coincide when it comes to the conclusion. The concluding unison E flat in the choir part has thus had to be shortened by 9 bars, and the choir must accompany the crescendo of the orchestra in bars 588-91 (the former choir material ends in *mf* and *f*). The final formulation of the title of the symphony did not come until extremely late. For a while, the title was 'Melodies of Youth'. Perhaps this suggestion was motivated by the fact that Langgaard uses motifs from three of his songs in the work. Of *Gefunden* [III] to a poem by Goethe (1913-14, BVN 58) it is the piano accompaniment in bb. 11-12 that is quoted in the symphony bb. 49-50, and of *Efter Regn* (After Rain) with text by Jørgen Moe (1914, BVN 84) the first seven bars are quoted in bb. 247-253, but also here it is only the piano accompaniment (in slightly revised form). The main motif of the symphony (the first five notes) is found in the song *Lehn deine Wang* with text by Heinrich Heine (BVN 120), a song that, however, has disappeared but is quoted at the beginning of the *Fantasy Sonata* for piano (BVN 121) and in later versions thereof. The song must have been composed in January 1916, and it is thus unknown whether the song is based on a motif from Symphony no. 3 or the symphony borrows the motif from the song.

The first time that the work could be heard in more recent times was when Danmarks Radio, on 7 April 1978, broadcasted a studio production with Erik Kaltoft as soloist and Aarhus City Orchestra, conducted by Peter Ernst Lassen. The first recording was issued in 1992 as part of the collected recording of the symphonies by the Artur Rubinstein Philharmonic Orchestra, conducted by Ilya Stupel. Here Tadeusz Chmielewski performed as the piano soloist.¹² In 2007, the first recording with choir was made by the Danish National Symphony Orchestra, Per Salo as the piano soloist and the DR Radio Choir conducted by Thomas Dausgaard.¹³ Per Salo was also the soloist when the symphony had a concert performance on 3 September 2017 for the first time since 1926, in Ribe Cathedral during the Rued Langgaard Festival 2017. Sønderjyllands Symfoniorkester was conducted by Per-Otto Johansson.

Bendt Viinholt Nielsen, November 2021

¹¹ RLS 12.2.

¹² *Langgaard The Complete Symphonies Vol. 2*. Danacord DACOCD 405 (1992). CD.

¹³ *Rued Langgaard Symphonies 2 and 3*. Dacapo 6.220516 (2007). CD/SACD. Udgivet senere i boksen Dacapo 6.200001 (2009) med 7 SACD'er.

¹¹ RLS 12.2.

¹² *Langgaard: The Complete Symphonies Vol. 2*. Danacord DACOCD 405 (1992). CD.

¹³ *Rued Langgaard: Symphonies 2 and 3*. Dacapo 6.220516 (2007). CD/SACD. Subsequently released in the box Dacapo 6.200001 (2009) including 7 SACDs.

SOLO, CORO E STRUMENTI DELL'ORCHESTRA

SOLO

Piano

CORO AD LIBITUM

SATB (SSAATTBB)

STRUMENTI DELL'ORCHESTRA

2 Flauti

2 Oboi

2 Clarinetti in Si,

2 Fagotti

*4 Corni in Fa**

2 Trombe in Fa

3 Tromboni

1 Tuba

Timpani

Triangolo

Piatti

Tam-tam

Gran cassa

Violini I

Violini II

Viole

Violoncelli

Contrabbassi

* Horn i basnøgle klinger en kvart over den noterede tonehøjde

* *Horn passages in the bass clef sound a fourth above the notated pitch*

Symfoni nr. 3

Rued Langgaard
(BVN 96)

Poco animato festivo (♩ = 76)

Flauti 1-2
a2 \flat
ff

Oboi 1-2
ff

Clarineti 1-2
(Si \flat)
ff
mf

Fagotti 1-2
ff
mf

Corni
(Fa)
1-2
ff
3-4
ff

Trombe 1-2
(Fa)
ff

Tromboni 1-2
ff

Trombone 3
Tuba
ff

Timpani
f

Piatti
Tam-tam
Triangolo
G. Cassa

Piano
f

Poco animato festivo (♩ = 76)

I
Violini
f
fz

II
f
fz

Viole
f
fz

Violoncelli

Contrabbassi

Alle passager markeret med □ □ skal særligt fremhæves
All passages marked □ □ must be especially emphasised

KILDER OG KRITISK BERETNING

KILDER

- A. Partitur. Revideret afskrift
- B. Klaverstemme revideret af komponisten
- C. Klaverpartitur med korsats (afskrift, 1918)
- D. Korstemmer (S, A)
- E. Orkesterstemmer
- F. Skitser

A. Partitur. Revideret afskrift

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 12.1. Afskrift med blæk signeret Alfred Nortoft; indklæbede blade i autograf, rettelser og tilføjelser i autograf med blæk, blyant, farveblyant og kuglepen; desuden enkelte dirigent-anmærkninger.

Titel: *Ungdomsbrus* / ("La melodia") / *Symfoni No. 3. i een Sats (Hdur - Asdur) / for / Piano og Orkester (og Kor ad libitum) / af / Rued Langgaard. / (1915) / Partitur / (Renskrevet af Musiker Alf. Nortoft.) / [en følgende påskrift overklæbet]*

Overskrifttitel: ("La melodia") / *Ungdomsbrus*

Titel på bind i guldtryk: *La melodia*.

Dateret s. 1 foroven (autograf): *Paabegyndt / 12/7 1915. / Tyringe - dateret til slut (autograf): Komp. 1915. (Sommeren) / (Tyringe) - samt afskriverens signatur og datering: Jan. 1926.*

50 blade, 33,5 × 27 cm; indbundet i rødt shirtingsbind med friblad for og bag. 98 beskrevne sider, pagineret: (titel), (1 blank side), (side med oversigt over opførelser 1918, 1926, 1934), (side med varigheden 27 Min), 1-55, 58, 61-85, 87-94, 96-101, (1 blank side). Sidetallene 56, 57, 59, 60, 86 og 95 er sprunget over. Bladet med s. 55/58 består af tre sammenhæftede blade, s. 65/66 og s. 79/80 består begge af to sammenklæbede blade. Der er påklæbede rettelser s. 35, 71 og 85. Der er spor efter den oprindelige paginering 1-115 og en følgende fra omarbejdsperioden, hvor sidste side er pagineret 97.

Papirtype: *Wilhelm Hansens Musik-Forlag* [bomærke] No. 9. F. 24 (24 systemer); indklæbede blade er primært af samme type eller No. 7. F. 20. (20 systemer).

På s. 90 påskrift i autograf med farvestift: *Kor ad libitum / Se Stemmer* [der gives ingen yderligere oplysninger om korets medvirken].

Kommentar.

Alfred Nortofts afskrift fra 1926 omfattede oprindeligt 115 sider, hvoraf der i dag, med større eller mindre forandringer, er bevaret følgende: s. 1-55, 58, 61-62, 64-72 (nu = s. 66-74), 96-115 (nu = 80-85, 87-94, 96-101; sidetallene 86 og 95 sprunget over ved en fejl). Skjult imellem sammenklæbede og sammenhæftede blade findes s. 56, 57, 59, 60, 63 og 95.

SOURCES AND CRITICAL COMMENTARY

SOURCES

- A. Score. Revised transcript
- B. Piano part revised by the composer
- C. Vocal score with choral part (transcript, 1918)
- D. Choral parts (S, A)
- E. Orchestral parts
- F. Sketches

A. Score. Revised transcript

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 12.1. Transcript in ink signed Alfred Nortoft; pasted in leaves in autograph, autograph corrections and additions in ink, pencil crayon and ball-point pen; in addition, some conductor's annotations.

Title: *Flush of Youth* / ("La melodia") / *Symphony No. 3. in one movement (B major - A flat major) / for / Piano and Orchestra (and Chorus ad libitum) / by / Rued Langgaard. / (1915) / Score / (Fair-copied by musician Alf. Nortoft.) / [a following inscription pasted over]*

Heading title: ("La melodia") / *Fluch of Youth*

Title on the binding in gold print: *La melodia*.

Dated p. 1 above (autograph): *Begun / 12/7 1915. / Tyringe - at the end (autograph): Komp. 1915. (Summer) / (Tyringe) - in addition, the copyist's signature and dating: Jan. 1926.*

50 leaves, 33.5 × 27 cm; bound in red shirting with front and back fly leaves. 98 pages of writing, paginated: (title), (1 blank page), (page with overview of performances 1918, 1926, 1934), (page with the duration 27 Min), 1-55, 58, 61-85, 87-94, 96-101, (1 blank page). Page numbers 56, 57, 59, 60, 86 and 95 are left out. The leaf including pp. 55/58 is made up of three leaves fastened together, pp. 65/66 and pp. 79/80 are both made up of two leaves pasted together. On pp. 35, 71 and 85 there are glued on corrections. There are traces of the original pagination, 1-115, and a subsequent numbering from the revision period according to which the last page was number 97.

Paper type: *Wilhelm Hansens Musik-Forlag* [logo] No. 9. F. 24 (24 staves); the pasted in leaves are primarily of the same type or No. 7. F. 20. (20 staves).

On p. 90 there is an autograph inscription in crayon: *Chorus ad libitum / See parts* [no further information about the participating of the chorus is given].

Commentary.

Alfred Nortofts transcript from 1926 originally comprised 115 pages, of which today, with major or minor changes, the following are preserved: pp. 1-55, 58, 61-62, 64-72 (now = pp. 66-74), 96-115 (now = pp. 80-85, 87-94, 96-101; page numbers 86 and 95 are left out by mistake). Hidden between leaves glued or fastened together are pages 56, 57, 59, 60, 63

Ved revision udgik således 28 sider af 1926-partituret, og til gengæld blev der indsat 8 nye erstatningssider. Et meget stort spring på 23 sider (efter t. 406) blev erstattet af 3 nye sider (s. 63-65). Alfred Nortofts forlæg, som var RLs renskrævet, reviderede originalpartitur, er forsvundet, men med støtte fra kilderne E og F tegner der sig følgende billede af den revision, der blev gennemført efter 1926, for så vidt angår værket form:

- s. 10: 2 t. omarbejdet og reduceret til 1 takt (t. 32) (måske efter 1929)
- s. 26: 2 t. omarbejdet og reduceret til 1 takt (t. 116) (måske efter 1929)
- s. 32: 3 t. udeladt og erstattet af 2 nye (t. 163-164)
- s. 35: 3 nye takter, t. 175-177, indklæbet (erstatte 2 tidligere takter)
- s. 55: 4 t. overstreget (mellem t. 305 og 306)
- s. 56-57 udgået (4 + 3 t. elimineret mellem t. 309 og 310)
- s. 58: 4 t. overstreget (mellem t. 313 og 314)
- s. 59-60 udgået (5 + 5 takter elimineret efter t. 317)
- s. 61: 2 første t. overstreget (før t. 318)
- s. 63-65: 3 indklæbte sider i autograf med t. 329-343, som erstatter 7 t. på opr. s. 63
- s. 71: 6 nye takter, t. 389-394, indklæbet (ny klaverkadence, 6 t. ligesom den oprindelige)
- s. 72: 4 sidste takter overstreget (efter t. 396)
- s. 73: 2 første t. overstreget (før t. 397)
- s. 75-79: 4 indklæbte sider i autograf med t. 407-455 (49 t.), som erstatter opr. s. 73-95 (149 t.)
- s. 85: 6 nye takter, t. 501-506, indklæbet (ny klaverkadence, 6 t. ligesom den oprindelige)

Samlet set udgik 198 takter, og ind kom 71 takter, hvoraf en del var nykomponerede. I opførelsesoversigten (blad 2) daterer RL omarbejdelsen således: "2den Version 1929-33". Denne oplysning er dog raderet ud og korrigeret til "2den Version komp i Foraars 1929". De ovenfor omtalte forkortelser og tilføjelser synes alle at hidrøre fra den samme revisionsfase (1929). I en efterfølgende revisionsfase frem til 1933 var det detaljer i selve musikken, der var genstand for behandling. Rettelser udført med rødt blæk i orkestersatsen på s. 68-70, 81-83 og 87-88 udgør muligvis en tidlig fase. Revisionen omfatter utallige retoucheringer og ikke mindst indsættelse af en lang række gentagelser af hovedmotivets første 4-5 toner eller varianter deraf, navnlig i trompet I-stemmen. Mange af disse temaindsatser er i partituret markeret med et NB, som RL forklarer i en fodnote på første nodeside: *Alle de med NB fremhævede Steder skal særligt fremhæves*. Disse NB'er skal ikke forveksles med andre NB'er, der blot markerer 'nye ændringer' i musikken (en påmindelse om, at disse ændringer skal indføres i orkestermateriale). På siderne 81 og 83 findes småændringer, som er kommet til efter opførelsen i 1934 (de er ikke medtaget i kilde B og E), ligesom enkelte rettelser med kuglepen i klaverstemmen i passagen t. 100-109 ikke kan være kommet til før 1950.

B. Klaverstemme revideret af komponisten

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 13,1. Afskrift med blæk (Alfred Nortoft); revideret i autograf med blæk og kuglepen samt farvestift; musikertilføjelser med blyant.

Titel (autograf): *Ungdomsbrus / (La melodia) / [udraderet: "Midsommerklange."]* / *Symfoni No 3. for Klaver og Orkester / af / Rued Langgaard. / Komp. 1915. / Klaverstemme. / [...]*

Opr. titel (blad 2 i afskrift): *"La melodia" / Symphonie No 3 / for / Piano og Orkester / Rud Langgaard.*

and 95. During the 1929 revision, 28 pages of the 1926 score were removed, and in return, 8 new replacement pages were inserted. A very large leap of 23 pages (after b. 406) was replaced by 3 new pages (pp. 63-65). Alfred Nortoft's original i.e. RLs revised fair copy score has disappeared, but with the support of sources E and F, the following picture emerges of the revision carried out after 1926, as far as the work's form is concerned:

- p. 10: 2 bb. revised and reduced to 1 bar (b. 32) (perhaps after 1929)
- p. 26: 2 bb. revised and reduced to 1 bar (b. 116) (perhaps after 1929)
- p. 32: 3 bb. omitted and replaced by 2 new ones (bb. 163-164)
- p. 35: 3 new bars, bb. 175-177, pasted in (replace 2 previous bars)
- p. 55: 4 bb. crossed out (between bb. 305 and 306)
- pp. 56-57 deleted (4 + 3 bb. eliminated between bb. 309 and 310)
- p. 58: 4 bb. crossed out (between bb. 313 and 314)
- pp. 59-60 removed (5 + 5 bars eliminated after b. 317)
- p. 61: 2 first bb. crossed out (before b. 318)
- pp. 63-65: 3 pages in autograph pasted in comprising bb. 329-343, which replace 7 bb. on the original p. 63
- p. 71: 6 new bars, bb. 389-394, pasted in (a new piano cadence, 6 bb. as the original one)
- p. 72: 4 last bars crossed out (after b. 396)
- pp. 73: 2 first bb. crossed out (before b. 397)
- pp. 75-79: 4 pages in autograph pasted in comprising bb. 407-455 (49 bb.), which replace the original pp. 73-95 (149 bb.)
- p. 85: 6 new bars, bb. 501-506, pasted in (a new piano cadence, 6 bb. as the original one)

A total of 198 bars were deleted, and 71 bars came in, some of which were newly composed. In the overview of performances (fol. 2), RL dates the revision as follows: "2nd Version 1929-33". However, this information was deleted and corrected to "2nd Version comp in Spring 1929". The abbreviations and additions mentioned above all seem to stem from the same revision phase (1929). In a subsequent revision phase up to 1933, it was the details of the music itself that were the subject of treatment. Corrections made in red ink in the orchestral parts on pp. 68-70, 81-83 and 87-88 may constitute an early stage. The revision includes countless retouches and not least the insertion of a large number of repetitions of the main motif's first 4-5 tones or variants thereof, especially in the trumpet I part. Many of these thematic additions are marked in the score with an NB, which RL explains in a footnote on the first page of music: *All places with an NB must be emphasised*. These NBs should not be confused with other NBs that simply mark 'new corrections' in the music (a reminder that these corrections will have to be inserted in the orchestral material). On pp. 81 and 83 there are small adjustments that were made after the performance in 1934 (they are not included in sources B and E), and furthermore some corrections with a ball-point pen in the piano part in the passage bb. 100-109 may not have occurred before 1950.

B. Piano part revised by the composer

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 13,1. Transcript in ink (Alfred Nortoft); revised in autograph in ink, crayon and ball-point pen; musicians' annotations in pencil.

Title (autograph): *Flush of Youth / (La melodia) / [erased: "Moods of Midsummer."]* / *Symphony No 3. for Piano and Orchestra / by / Rued Langgaard. / Comp. 1915. / Piano part. / [...]*

Original title (fol. 2, in transcript): *"La melodia" / Symphonie No 3 / for / Piano and Orchestra / Rud Langgaard.*

Dateret af afskriveren efter sidste takt *Jan. 1926*.

19 blade, 35,5 × 27 cm; 32 beskrevne sider, pagineret: (titel i autograf), (blank), (titel i afskrift), 1-30, (3 blanke sider); blad 7, 15 og 17 med påklæbninger, blad 9 og blad 13 består hver af to sammenhæftede sider.

Papirtype: *Wilhelm Hansens Musik-Forlag* [bomærke] Nr. 3. F. 12. (12 systemer), omslag dog: *B. & H. Nr. 13a. E.* (22 systemer med fortrykt instrumentopstilling for harmoniorkester); indklæbte blade af andre typer.

Kommentar.

Alfred Nortofts afskrift fra 1926 omfattede oprindeligt 38 sider. Ved revision (1933) har RL fjernet blade, indsat erstatnings-sider, påklæbet rettelser og annulleret takter. Følgende takter er i autograf: 162-164, 175-177, 302-317, 407-428, 604-607 samt *ossia*-passagerne t. 389-394 og t. 615-618 (*ossia* findes ikke i partituret A). Klaversatsen er derud over revideret af RL flere steder. Der kan konstateres manglende detaljer i forhold til klaversatsen i partituret, hvilket dels skyldes afskriverens forglemmelser, dels at **B** ikke er blevet ajourført med de seneste ændringer, RL har foretaget og som han kun førte ind i partituret. På den anden side er der detaljer i RLs revision af **B**, som ikke findes i partituret. Det gælder navnlig t. 604-607, som er omkomponeret i **B**. I revisionsarbejdet har RL anvendt blæk, kuglepen og farvestift, mens tilføjelser med blyant af fortegn, spørgsmålstegn vedr. fortegn, fingersætninger m.v. må tilskrives musikere (Victor Schiøler og Ove Peters var solister i hhv. 1926 og 1933). Enkelte af de blyantstilføjede fortegn og buer stammer dog muligvis fra RLs hånd.

C. Klaverpartitur med korsats (afskrift, 1918)

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 12,2. Afskrift (Gustav Helsted).

Overskrift første nodeside: *Symfoni af Rud Langgaard* – for-neden på siden i RLs hånd: *Klaverudtog arrangeret af Gustav Helsted til Koret i La melodia* (1918).

3 blade, 35,5 × 27 cm; 6 beskrevne sider pagineret 1-6.

Papirtype: *B. & H. Nr. 1 / 10.17.* (12 systemer).

Kommentar.

Omfatter afsnittet med kor fra cfr. 46 til t. 13 efter cfr. 49 (med reference til de oprindelige prøvecifre).

D. Korstemmer (S, A)

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 12,4. Privattryk (stentryk?).

Overskrift: [...] "*La melodia.*" / *Symfoni*.

Sopran og *Alt*, hver omfattende 2 blade, hvorpå de 2 midter-sider er med tryk; forside og bagside blanke, 27,5 × 17 cm.

Kommentar.

Stemmerne er produceret til opførelsen 1918. Tenor- og bas-stemmer er forsvundet. Som den eneste kilde oplyser stemmerne om værkets oprindelige hovedtempi og prøvecifre: *Molto affetuoso e con passione* – cfr. 18: *Grave maestoso* – cfr. 24: *Allegro ma non troppo* – cfr. 45 *Più lento* – koret sætter ind ved cfr. 46 *Vivace* og slutter i overensstemmelse med kilde C 13 t. efter cfr. 49. Korstemmerne er hver især enstemmige, men delt i to (I og II), antagelig for at undgå vejrtrækningspauser.

E. Orkesterstemmer

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 13,2. Afskrift med blæk (Alfred Nortoft), til dels autograf med blæk; en stemme (slagtøj) i Constance Langgaards håndskrift.

Dated by the copyist after the final bar *Jan. 1926*.

19 leaves, 35.5 × 27 cm; 32 pages of writing, paginated: (title in autograph), (blank), (title in transcript), 1-30, (3 blank pages); fols. 7, 15 and 17 with glued on corrections, fol. 9 and fol. 13 each made up of two leaves fastened together.

Paper type: *Wilhelm Hansens Musik-Forlag* [logo] Nr. 3. F. 12. (12 staves), the cover, however: *B. & H. Nr. 13a. E.* (22 staves with printed list of harmony orchestra instruments); the glued in pages are of other types.

Commentary.

Alfred Nortofts transcript from 1926 originally contained 38 pages. By revision (1933), RL removed leaves, inserted replacement pages, pasted in corrections, and canceled bars. The following bars are in autograph: 162-164, 175-177, 302-317, 407-428, 604-607 as well as the *ossia* passages bb. 389-394 and bb. 615-618 (*ossia* is not found in the score A). The piano part has been revised by RL in several places. Compared to the piano part in the score, missing details can be found, partly due to the copyist's oversights, partly because **B** has not been updated with the latest alterations that RL made and which he only inserted in the score. On the other hand, there are details in RLs revision of **B** that are not found in the score. This applies in particular to bb. 604-607, which is in a recomposed version in **B**. For the revision work, RL used ink, ball-point pen and crayon, while additions in pencil of accidentals, question marks regarding accidentals, fingerings, etc. must be attributed to musicians (Victor Schiøler and Ove Peters were soloists in 1926 and 1933, respectively). A few of the pencil-added accidentals and slurs may, however, originate from RLs hand.

C. Vocal score with choral part (transcript, 1918)

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 12,2. Transcript (Gustav Helsted).

Heading on the first page of music: *Symphony by Rud Langgaard* – at the bottom of the page in RLs hand: *Piano reduction arranged by Gustav Helsted for the chorus in La melodia* (1918).

3 leaves, 35.5 × 27 cm; 6 pages of writing numbered 1-6.

Paper type: *B. & H. Nr. 1 / 10.17.* (12 staves).

Commentary.

Includes the section with chorus from fig. 46 to b. 13 after fig. 49 (with reference to the original rehearsal figures).

D. Choral parts (S, A)

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 12,4. Privately printed (litography?).

Heading: [...] "*La melodia.*" / *Symphony*.

Soprano and *Contralto*, each consisting of 2 leaves, on which the 2 middle pages are with printing; front page and back page are blank, 27.5 × 17 cm.

Commentary.

The parts were produced for the performance in 1918. Tenor and bass parts have disappeared. As the only source, these parts inform about the work's original main tempi and rehearsal figures: *Molto affetuoso e con passione* – fig. 18: *Grave maestoso* – fig. 24: *Allegro ma non troppo* – fig. 45 *Più lento* – the choir entry is at fig. 46 *Vivace* and ends in accordance with source C 13 bb. after fig. 49. The choral parts are each unanimous, but divided into two (I and II), presumably to avoid breathing pauses.

E. Orchestral parts

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection, RLS 13,2. Transcript in ink (Alfred Nortoft), partly autograph in ink; one part (percussion) in Constance Langgaard's handwriting.

Overskrift: *Symfoni quasi Concerto (No 3) I for Klaver og Orkester*

Dateret: 1926

Sættet omfatter 8 træblæsere, 10 messingblæsere, 1 slagstøj, strygere: 4 4 3 3 3.

Papirtype: *Wilhelm Hansens Musik-Forlag* [bomærke] Nr. 3. F. 12. (12 systemer).

Kommentar.

Stemmesæt udarbejdet til opførelse 1926, og op til opførelsen i Statsradiofonien 1934 revideret af RL og CL. Fl 1-2 og ob 1 er i autograf; de øvrige er Nortofts afskrift, som af RL er forsynet med rettelser, påklæbninger og til dels nye sider; slagstøjsstemmen er nyudskrevet af Constance Langgaard (som har overset Gr. cassa i værkets slutning). Stemmerne er forsynet med overstregninger og spring, der i større eller mindre grad viser, hvilke passager fra 1926-versionen, som blev udeladt ved revisionen 1929.

F. Skitser

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling. Autograf. 1. RLS 114,5 [blad 3v]. Partiturskitsefragmenter [1915]. Skitse med blyant.

Ubetegnede; udaterede.

4 blade, 35 × 26 cm; 8 beskrevne sider, folieret I-IV (verso-siderne upaginerede). Skitsen findes på blad IIIv og blad IVv og omfatter 2 sider. De folierede sider rummer partiturskitse (uden vokalstemmer) til de sidste 59 takter af [*Angelus*, version 1915, BVN 92] med slutdatering: *31 Marts 1915 København – Renskrift paabegyndt samme Dag (31 Marts)*; siderne bærer præg af senere genanvendelse i [*Angelus*, version 1937/44, BVN 233]; kilden rummer desuden skitser til andre værker.

Papirtype: *B. & H. Nr. 20. C / 12.12.* (28 systemer).

Den ene skitseyside (blad 3v) rummer t. 560-586 uden kor og uden solostemme, den anden (blad 4v) rummer skitser til et afsnit, som blev elimineret ved forkortelsen 1929, og som omfatter 15 takter efterfulgt af o.s.v. + 15 t. med samme tematik. Skitsen begynder 14 takter efter nuværende t. 406, men de sidste 15 takter kan ikke identificeres (identifikation sker på grundlag af kilde E, der rummer fragmenter af de i 1929 udeladte passager).

2. RLS 12,5 [1925]. Autograf. Skitse med blæk (noteret på 2 systemer).

Fofoven betegnet: *Til No 1 La melodia (Mellemsats) – samt: 3* [i.e. del 3] *Forandringer*

Udateret.

1 blad, 27 × 34 cm; 2 beskrevne sider. Skitserne findes recto; verso med pagineringen 3 rummer 4 ufuldstændige takter for orgel (?) samt en påskrift vedrørende et andet værk.

Papirtype: 14 systemer uden angivelse af fabrikat.

Omfatter:

“1” (13 takter) = t. 70-82

“Kadencen” (1 t.) = en senere elimineret takt mellem t. 162 og 163

“efter Kadencen No 1” (4 t.) = t. 168-169 + 2 takter; fortsættet med 14 takter betegnet “2” = 4 takter + t. 172-174 + 2 takter (erstattet senere af t. 175-177) + t. 178-182

“Sidste Tutti No 3” også betegnet “3” (14 takter) = t. 507-519

“No 3” (2 takter, ikke benyttet?)

Skitserne indgår i Nortofts afskrift fra 1926 (A) og hører således til revisionsperioden 1925-26.

Heading: *Symphony quasi Concerto (No 3) I for Piano and Orchestra*

Dated: 1926

The set comprises 8 woodwinds, 10 brass, 1 percussion, strings: 4 4 3 3 3.

Paper type: *Wilhelm Hansens Musik-Forlag* [logo] Nr. 3. F. 12. (12 staves).

Commentary.

Set of parts prepared for the performance in 1926 and revised by RL and CL up to the performance in the State Radio in 1934. Fl 1-2 and ob 1 are in autograph; the others are in Nortoft's transcript, and provided by RL with corrections, glued on changes and partly new pages; the percussion part was copied by CL (who overlooked Gr. cassa at the end of the work). The parts are provided with deletions and leaps, which to a greater or lesser extent show which passages from the 1926 version were omitted in the 1929 revision.

F. Sketches

The Royal Danish Library. Rued Langgaard's Collection. Autograph.

1. RLS 114,5 [fol. 3v]. Score sketch fragments [1915]. Sketch in pencil.

Undesignated; undated.

4 leaves, 35 × 26 cm; 8 pages of writing, foliated I-IV (the verso pages unnumbered). The sketch is found on fol. IIIv and fol. IVv and comprises 2 pages. The pages foiled include a score sketch (without vocal parts) for the final 59 bars of [*Angelus*, version 1915, BVN 92] with the end dating: *31 March 1915 Copenhagen – Fair copy begun the same day (31 March)*; the pages bear the mark of later reuse in [*Angelus*, version 1937/44, BVN 233]; the source also includes sketches for other works.

Paper type: *B. & H. Nr. 20. C / 12.12.* (28 staves).

One sketch page (fol. 3v) contains bb. 560-586 without chorus and without solo part, the other (fol. 4v) contains sketches for a passage that was eliminated by the abbreviation of 1929, and which includes 15 bars followed by *etc.* + 15 bars with the same thematic material. The sketch begins 14 bars after the current b. 406, but the last 15 bars cannot be identified (identification is done on the basis of source E, which contains fragments of the passages omitted in 1929).

2. RLS 12,5 [1925]. Autograph. Sketch in ink (notated on 2 staves).

Designated above: *For No 1 La melodia (Intermediate section) – and: 3 Alterations*

Undated.

1 leaf, 27 × 34 cm; 2 pages of writing. The sketches are on the recto; verso, numbered 3, includes 4 incomplete bars for organ (?) as well as an annotation regarding another work.

Paper type: 14 staves without manufacturer's name.

Comprises:

“1” (13 bars) = bb. 70-82

“The cadence” (1 b.) = a later eliminated bar between bb. 162 and 163

“after the cadence No 1” (4 bb.) = bb. 168-169 + 2 bars; continues with 14 bars designated “2” = 4 bars + bb. 172-174 + 2 bars (replaced later by bb. 175-177) + bb. 178-182

“Last tutti No 3” also designated “3” (14 bars) = bb. 507-519

“No 3” (2 bars, not used?)

The sketches are included in Nortoft's transcript of 1926 (A) and thus belong to the revision period 1925-26.

3. RLS 11,14 [1929]. Autograf. Skitse med blæk og blyant (noteret på 2 systemer).
Ubetegnet; udateret.
1 blad, 33,5 × 27 cm; 2 beskrevne, upaginerede sider. Skitsen findes verso; recto rummer uidentificeret blyantsskitse samt skitse med blæk til symfoni nr. 2 (omarbejdet version), sats I, t. 205 ff., betegnet *Adagio. Introduzione* og med dateringen 14/2. 33.
Papirtype: *Wilhelm Hansens Musik-Forlag* [bomærke] Nr. 6. F. 18. (18 systemer).
Skitsen omfatter passager, der blev omarbejdet og indsat i A i 1929: t. 163-164, 175-177 (samt 2 overstregede takter) og klaverstemmen t. 597-599.

4. RLS 12,6 [1929]. Autograf. Skitse med blæk (noteret på 2 systemer).
Ubetegnet; udateret.
1 blad, 34,5 × 26 cm; 2 beskrevne sider; skitserne findes recto; verso er en ufuldstændig partiturside pag. 25.
Papirtype: 20 systemer uden angivelse af fabrikat.
Omfatter skitser til afsnittene t. 329-343 og t. 407-455, komponeret 1929 og indsat i kilde A.

REDAKTIONSGRUNDLAG

Udgaven er baseret på den gennemreviderede kilde A, som er det eneste foreliggende partitur til symfonien. For klaverstemmens vedkommende er kilde B af særlig interesse, idet den er revideret af RL og rummer varianter og præciseringer, som ikke findes i partituret. På den anden side rummer stemmen en del mangler og afskrivningsfejl og er heller ikke ajourført med de seneste retoucheringer, som RL kun har ført ind i partituret. Partiturets klaverstemme lægges til grund for udgaven, men kompletteres af detaljer fra kilde B. Orkesterstemmerne E, der er revideret af RL og delvis er i hans håndskrift, er konsulteret i tilfælde af uklarheder i A. Nogle få detaljer, som savnes i A, er optaget i udgaven med E som hjemmel, forudsat disse detaljer forefindes i autograf i E. Komponistens seneste rettelser i A og B respekteres. Kapelmester- og solistnotater i kilderne lades ude af betragtning. Kilderne D og F er uden betydning for udgaven.

Korpartiet er tilføjet på basis af kilde C. Partituret A er revideret efter at kilde C blev udfærdiget, og korets afsluttende unisoner har måttet forkortes med 9 takter og forsynes med et afsluttende crescendo for at kunne tilpasses den version af værket, som kilde A repræsenterer.

RETNINGSLINJER FOR UDGAVEN

Udgivernes tilføjelser og rettelser er typografisk markeret i partituret ved hjælp af skarpe parenteser; tilføjede buer er angivet med brudt streg og buændringer som en kombination af hel og brudt streg. Orienteringsfortegn i runde parenteser skyldes udgiverne. Redaktionelle kommentarer samt oplysninger om forhold, der ikke er typografisk markeret i partituret, findes i noterne. Det gælder i særlig grad varianter i soloklaverstemmen (B) i forhold til solostemmen, som den er noteret i partituret (A). Detaljer fra B, som supplerer kilde A og som er optaget i udgaven, er ikke typografisk markeret i partituret, men dokumenteret i noterne.

De motiver, RL forsyner med *NB* i partituret med henblik på særlig fremhævelse, er i udgaven markeret med tegn, der indrammer begyndelse og slutning af de pågældende tonegrupper. RL angiver kun begyndelsen, ikke hvor mange toner det drejer sig om; afslutningsmarkeringen beror således på udgivernes skøn. I visse tilfælde benytter RL tillige angivelsen *solo* for at fremhæve en stemme (typisk trompetstemmen).

3. RLS 11,14 [1929]. Autograph. Sketch in ink and pencil (notated on 2 staves).
Undesignated; undated.
1 leaf, 33,5 × 27 cm; 2 unnumbered pages of writing. The sketch is on the verso; recto comprises an unidentified pencil sketch in ink for Symphony no. 2 (reworked version), movement I, b. 205 ff., headed *Adagio. Introduzione* and with the dating 14/2. 33.
Paper type: *Wilhelm Hansens Musik-Forlag* [logo] Nr. 6. F. 18. (18 staves).
The sketch includes passages, which were revised and included in A in 1929: bb. 163-164, 175-177 (plus 2 bars crossed over) and the piano part bb. 597-599.

4. RLS 12,6 [1929]. Autograph. Sketch in ink (notated on 2 staves).
Undesignated; undated.
1 leaf, 34,5 × 26 cm; 2 pages of writing; the sketches are in the recto; verso has an incomplete score page numbered 25.
Paper type: 20 staves without manufacturer's name.
Comprises sketches for the sections bb. 329-343 and bb. 407-455, composed in 1929 in inserted in source A.

TEXTUAL BASIS OF THE EDITION

The edition is based on the thoroughly revised source A, which is the only extant score for the symphony. As regards the piano part, source B is of special interest, as it was revised by RL and includes variants and precisions, which are not found in the score. On the other hand, the part contains several deficiencies and copying errors and it is not updated with the latest retouches, which RL only entered into the score. The piano part of the score is used as the basis for the edition, but is supplemented by details from source B. The orchestral parts E, revised by RL and partly in his handwriting, are consulted in case of ambiguities in A. A few details that are missing in A are included in the edition with E as the legal basis, provided that these details are found in autograph in E. The composer's latest corrections in A and B are respected. Conductor's and soloist's annotations in the sources are left out of consideration. Sources D and F are of no value to the edition.

The choral part is added on the basis of source C. The score A has been revised after source C was prepared, and the choir's final unison E flat has had to be shortened by 9 bars and provided with a final crescendo in order to adapt the version of the work represented by source A.

EDITORIAL GUIDELINES

The editors' additions and emendations are marked typographically by square brackets in the score; added ties and slurs are shown with broken lines, and altered ties and slurs with a combination of unbroken and broken lines. Cautionary accidentals in round brackets are also editorial. Editorial comments and information about points not typographically identified in the score are to be found in the notes below. This applies in particular to variants in the solo piano part (B) in relation to the solo part as it is written in the score (A). Details from B, which supplement source A and which are included in the edition, are not typographically marked in the score, but documented in the notes.

The motifs that RL provides with an *NB* in the score for the purpose of special emphasis are marked in the edition with a frame marking the beginning and end of the tone groups in question. RL only indicates the beginning, not how many notes it covers, so the ending mark depends on the editors' estimates. In some cases, RL also uses the indication *solo* to highlight a part (typically the trumpet part).

Der er foretaget stiltiende komplettering for så vidt angår manglende triolangelser samt manglende nodepunkteringer. Det samme gælder manglende bueafslutning efter side- eller systemskift i hovedkilden, såfremt der ikke er tvivl om intentionen. Små justeringer af uegalt anbragte foredragsbetegnelser og dynamiske angivelser er foretaget uden videre. Passager, der gentages, er i et vist omfang redaktionelt kompletteret og notationsmæssigt egaliseret.

NOTER

Tonehøjden angives på konventionel vis ud fra 'nøglehuls-c'et' = c¹.

Der refereres til kilde A med mindre andet er nævnt.

takt	stemme	kommentar
2	-	B har tempo ♩ = 92 i autograf; det må have været det tempo, RL havde fastsat i forbindelse med revisionen 1925-26 og senere ændrede i A til ♩ = 76
2-5	pno hh	B har marc. på fjerdelene, mens RL i A tydeligvis har >>
9, 10	pno	B: afskriveren har tolket de 7 noder som en 16-dels-triol + fire 32-dele
14	-	<i>stringendo</i> over takten er overstreget i A, men findes også i pno; udgiverne har valgt at genindføre <i>stringendo</i> som generel angivelse, jfr. note til t. 16-22
15	pno	<< tilføjet iht. B
16-22	-	<i>molto con fuoco - più allargando - a tempo - più allargando</i> står i A kun i klaverstemmen (sidstnævnte angivelse mangler i B); udgiverne tolker disse betegnelser som generelt gældende tempobetegnelser
17	pno hh	akkord 7: marc. tilføjet iht. B (analogt med t. 16, akkord 4)
18	pno	<i>fz</i> tilføjet iht. B (analogt med t. 19)
18, 19	vl II	sidste node: h tilføjet i overensst. med t. 102, 103 og i analogi med t. 26, 27, 110, 111
20	pno hh	akkord 1: RL har i A rettet akkorderne i t. 16, men har glemt at rette akkord 1 i t. 20; både t. 16 og t. 20 er rettet i B
22	cl 2	node 4: martellato mangler i A (cl 2 noteret på separat system i kilden)
	pno vh	node 4: martellato tilføjet iht. B (analogt med t. 18, 19)
	pno vh	tredjesidste node: martellato tilføjet iht. B (analogt med t. 18, 19 og 26)
22, 23, 106, 107	vl II	sidste node: cis ¹ tilføjet i analogi med t. 26, 27, 102, 103, 110, 111
24	pno hh	understemme: akkord 5: martellato tilføjet iht. B
25	pno	akkord 3: ♭ for d ¹ og d ² tilføjet iht. B (blyant, ikke RL)
		akkord 5: ♯ for d ¹ og d ² tilføjet iht. B (blyant, RL?)
	pno hh	understemme: akkord 6: martellato tilføjet iht. B
26	pno vh	node 2: martellato tilføjet iht. B
27	cor	node 4-5: umotiveret fraseringsbue udeladt i analogi med t. 26

Missing triplet markings are supplied tacitly, as are wrongly placed or wanting dots. Missing 'half' ties and slurs in the context of a new system or a new page are likewise supplied tacitly as long as there is no doubt about the composer's intention. Minor adjustments of unequally placed indications of expression and dynamics are undertaken without comment. Passages which are repeated are to a certain extent completed by the editors and made uniform as regards the notation.

NOTES

Pitch is indicated in the conventional way, i.e. 'keyhole-c' = c¹. Reference is made to source A unless otherwise mentioned.

bar	part	comment
2	-	B has tempo ♩ = 92 in autograph; it must be the tempo RL stated for the 1925-26 revision and later changed in A to ♩ = 76
2-5	pno rh	B has marc. on the crotchets, while RL in A apparently has >>
9, 10	pno	B: the copyist has interpreted the 7 notes as a semiquaver triplet + four demisemiquavers
14	-	<i>stringendo</i> over the bar is crossed over in A, but is also in the pno part; the editors have chosen to reintroduce the <i>stringendo</i> as a general tempo indication, cf. note to bb. 16-22
15	pno	<< supplied in accordance with B
16-22	-	<i>molto con fuoco - più allargando - a tempo - più allargando</i> is in A only in the pno part (the last mentioned indication is missing in B); the editors interpret these indications as generally applicable tempo indications
17	pno rh	chord 7: marc. supplied in accordance with B (analogy with b. 16, chord 4)
18	pno	<i>fz</i> supplied in accordance with B (analogy with b. 19)
18, 19	vl II	last note: b supplied in agreement with bb. 102, 103 and by analogy with bb. 26, 27, 110, 111
20	pno rh	chord 1: in A, RL altered the chords in b. 16, but forgot to correct chord 1 in b. 20; both bb. 16 and 20 are corrected in B
22	cl 2	node 4: martellato missing in A (cl 2 is on a separate staff in the source)
	pno lh	node 4: martellato supplied in accordance with B (analogy with bb. 18, 19)
	pno lh	third last note: martellato supplied in accordance with B (analogy with bb. 18, 19 and 26)
22, 23, 106, 107	vl II	last note: cis ¹ supplied by analogy with bb. 26, 27, 102, 103, 110, 111
24	pno rh	lower part: chord 5: martellato supplied in accordance with B
25	pno	chord 3: ♭ before d ¹ and d ² supplied in accordance with B (pencil, not RL)
		chord 5: ♯ before d ¹ and d ² supplied in accordance with B (pencil, RL?)
	pno rh	lower part: chord 6: martellato supplied in accordance with B
26	pno lh	node 2: martellato supplied in accordance with B
27	cor	notes 4-5: unmotivated slur suppressed by analogy with b. 26

28	pno vh pno hh	node 6: ♯ for f tilføjet iht. B understemme, node 9: d ¹ rettet til es ¹ (fejl i A og B ; rettet med blyant i B)	pno lh	note 6: ♯ before f supplied in accordance with B	
	vl I	node 3: ces ² rettet til b ¹ (fejl i A)	28	pno rh	lower part, note 9: d ¹ emended to e _b ¹ (error in A and B ; corrected in pencil in B)
28-29	pno	4 + 4 buer tilføjet iht. B		vl I	note 3: c _b ² corrected to b _b ¹ (error in A)
29	pno hh	overstemme, node 4: ♭ for e ² er tilføjet med blyant i B	28-29	pno	4 + 4 slurs supplied in accordance with B
			29	pno rh	top part, note 4: ♭ before e ² is added in pencil in B
40	pno hh	understemme: bue tilføjet iht. B	40	pno rh	lower part: slur supplied in accordance with B
42	vl II	to sidste noder rettet fra c ¹ -f ¹ til f ¹ -c ² i overensst. med t. 126	42	vl II	two last notes emended from c ¹ -f ¹ to f ¹ -c ² by agreement with b. 126
	vla	sidste samklang: trem. tilføjet i analogi med resten af passagen		vla	last harmony: trem. supplied by analogy with the rest of the passage
44	timp	node 1 er ikke forsynet med <i>tr</i> -angivelse, men må være forlængelse af trillen i t. 43	44	timp	note 1 has no <i>tr</i> -marking but must be a continuation of the trill in b. 43
45	cor 3-4	umotiveret <i>f</i> ved cor 4 udeladt	45	cor 3-4	unmotivated <i>f</i> at cor 4 suppressed
54	vla	samsklang 1: nederste node rettet fra b til as i analogi med t. 138 (fejl i A)	54	vla	harmony 1: lower note emended from b _b til a _b by analogy with b. 138 (error in A)
57	vl I	node 1: rettet fra es ² til des ² i overensst. med t. 141 (fejl i A)	57	vl I	note 1: emended from e _b ² to d _b ² in agreement with b. 141 (error in A)
62	pno	B har <i>fz</i> i stedet for <i>f</i> (afskriverfejl)	62	pno	B has <i>fz</i> instead of <i>f</i> (copyist's error)
64	pno vh	næstsidste samsklang: ♯ for H ₁ og H tilføjet iht. B (blyant, RL?)	64	pno lh	penultimate harmony: ♯ for B ₁ and B supplied in accordance with B (pencil, RL?)
65	pno hh	tredjesidste node: ♯ for h (orienteringsfortegn) er tilføjet med blyant i B (ikke RL)	65	pno rh	third last note: ♯ before b (cautionary accidental) added in pencil in B (not RL)
	pno hh	sidste node: ♯ for e ¹ ser ud til at være udraderet i A ; tilføjet iht. B		pno rh	last note: ♯ before e ¹ seems to be erased in A ; supplied in accordance with B
75	pno hh	understemme, node 3: bue tilføjet iht. B	75	pno rh	lower part, note 3: slur supplied in accordance with B
82-90	pno	B har marc. på node 1 i hver figur; A er uklar, men tegnet skal sandsynligvis læses dim. (≡)	82-90	pno	B has marc. on note 1 i each figure; A is unclear but the reading should probably be dim. (≡)
90	pno	tredje taktslag: B har <i>cresc.</i> , som imidlertid ikke findes i A i pno	90	pno	third beat: B has <i>cresc.</i> , which however is not in A in pno
	vl I	node 1: fejlanbragt <i>fz</i> udeladt (overbundet node, jfr. fl 1-2)		vl I	note 1: misplaced <i>fz</i> suppressed (tied note, cf. fl 1-2)
93, 94	pno	B : afskriveren har tolket de 7 noder som en 16-dels-triol + fire 32-dele	93, 94	pno	B : the copyist has interpreted the 7 notes as a semiquaver triplet + four demisemiquavers
97	pno hh	sidste node: marc. tilføjet iht. B	97	pno rh	last note: marc. supplied in accordance with B
100, 104	pno hh	akkord 1, 2 (med overbinding) og 3 ændret af RL i t. 16, og samme rettelse skal gælde i t. 100 og 104, men rettelsen er ufuldstændig i t. 100 i både A og B og i t. 104 i A , men korrekt i t. 104 i B ; udgaven gentager t. 16-notationen i t. 100 og 104	100, 104	pno rh	chords 1, 2 (tied) and 3 altered by RL in b. 16, and the same correction applies to bb. 100 and 104, but the correction is incomplete in b. 100 in both A and B and in b. 104 in A , but complete in b. 104 in B ; the edition repeats the b. 16 notation in bb. 100 and 104
	pno	≪ tilføjet iht. B		pno	≪ supplied in accordance with B
100	pno hh	overstemme, node 4: martellato på fis ¹ tilføjet iht. B	100	pno rh	top part, note 4: martellato on fis ¹ supplied in accordance with B
101	pno hh	understemme, akkord 3: martellato tilføjet iht. B	101	pno rh	lower part, chord 3: martellato supplied in accordance with B
102	pno vh	understemme, node 2: martellato tilføjet iht. B	102	pno lh	lower part, note 2: martellato supplied in accordance with B
102, 103, 105, 106	pno hh	akkord 3 og 8: martellato tilføjet iht. B	102, 103, 105, 106	pno rh	chords 3 and 8: martellato supplied in accordance with B
107, 110, 111	vl I, II	node 3-8: stacc. i analogi med t. 22, 23, 26, 27	107, 110, 111	vl I, II	notes 3-8: stacc. supplied by analogy with bb. 22, 23, 26, 27
103	cor 3-4	node 4-5: umotiveret fraseringsbue udeladt i overensst. med t. 102	103	cor 3-4	notes 4-5: unmotivated slur suppressed in agreement with b. 102
107	cor 3-4	node 4-5: umotiveret fraseringsbue udeladt i overensst. med t. 106	107	cor 3-4	notes 4-5: unmotivated slur suppressed in agreement with b. 106

108, 109	pno	◀ <i>ffz</i> tilføjet iht. B	108, 109	pno	◀ <i>ffz</i> supplied in accordance with B
110	pno hh pno vh	sjettesidste node: martellato tilføjet iht. B 3 × martellato til sidst i takten tilføjet iht. B	110	pno rh pno lh	sixth last note: martellato supplied in accordance with B 3 × martellato at the end of the bar supplied in accordance with B
118	vl I	bue node 3 til t. 119 node 1 ændret til bue node 5-11 i analogi med t. 34	118	vl I	slur note 3 to b. 119 note 1 emended to slur notes 5-11 by analogy with b. 34
128	vl I, II vla	node 2: <i>ffz</i> tilføjet i overensst. med t. 44 (A har uklare angivelser <i>ff</i> og <i>fz</i> , hvilket tilskrives kopisten) samklang 1: tremolo fjernet i analogi med vl I, II og i overensst. med t. 44	128	vl I, II vla	node 2: <i>ffz</i> supplied in agreement with b. 44 (A has unclear <i>ff</i> and <i>fz</i> markings which are attributed to the copyist) harmony 1: tremolo suppressed by analogy with vl I, II and in agreement with b. 44
133	ob 1, fg 1	RL har revideret noderne, men ikke fjernet de tidligere, nu irrelevante dynamiske angivelser <i>pp sempre</i> (ob 1) og <i>legato</i> ◀ (fg 1); ændret til <i>p</i> i analogi med strygerne	133	ob 1, fg 1	RL revised the notes but did not annul the previous and now irrelevant dynamic indications <i>pp sempre</i> (ob 1) and <i>legato</i> ◀
135	vl I	node 1: e ² rettet til dis ² i analogi med t. 51 (fejl i A)	135	vl I	node 1: e ² emended to d ^{#2} by analogy with b. 51 (error in A)
161	pno hh	node 4, 9: martellato tilføjet iht. B	161	pno rh	notes 4, 9: martellato supplied in accordance with B
162	pno hh	marc. flyttet fra node 17 til node 16 i analogi med t. 161; både A og B har marc. anbragt på node 17	162	pno rh	marc. moved from note 17 to note 16 by analogy with b. 161; in both A and B the marc. is placed on note 17
166	pno hh pno hh	<i>trem.</i> tilføjet iht. B buer mellem korte forslag og node 2 og 3 tilføjet iht. B	166	pno rh pno rh	<i>trem.</i> supplied in accordance with B slurs between the grace notes and notes 2 and 3 respectively supplied in accordance with B
167	pno hh	understemme, sidste node: fis ² tilføjet iht. B	167	pno rh	lower part, last note: fis ² supplied in accordance with B
184	pno vh	sidste marc. tilføjet iht. B	184	pno lh	last marc. supplied in accordance with B
214	-	med blyant findes også tempoangivelsen ♩ = 58 (formodentlig en dirigentanmærkning)	214	-	in pencil there is also the tempo indication ♩ = 58 (probably a conductor's annotation)
218	vl I	<i>vibr.</i> tilføjet iht. RLs tilføjelse i E	218	vl I	<i>vibr.</i> supplied in accordance with RLs addition in E
222	vl I	<i>vibr.</i> tilføjet iht. RLs tilføjelse i E; fremhævningsklammer redaktionelt tilføjet i analogi med t. 218	222	vl I	<i>vibr.</i> supplied in accordance with RLs addition in E; emphasize markings are editorially supplied by analogy with b. 218
230	vl I	takten rettet i overensst. med t. 218, 222, 234 i hvilke RL har ændret den oprindelige notation (es ¹ ♩ - des ¹ ♩); RL har overset at rette t. 230 i A, men har foretaget rettelser i E; <i>espr. vibr.</i> og <i>sul G</i> tilføjet iht. E; fremhævningsklammer redaktionelt tilføjet i analogi med t. 218	230	vl I	the bar corrected in agreement with bb. 218, 222, 234 in which RL changed the original notation (es ¹ ♩ - des ¹ ♩); he forgot to correct b. 230 in A, but made the correction in E; <i>espr. vibr.</i> and <i>sul G</i> supplied in accordance with E; emphasize markings are editorially supplied by analogy with b. 218
230-231	ob	accenter tilføjet med blyant (RL?) i A (men ikke t. 230 node 1); udeladt	230-231	ob	accents added in pencil (RL?) in A (but not b. 230 note 1); suppressed
231	vl I	<i>pp</i> tilføjet iht. RLs tilføjelse i E (i analogi med t. 219)	231	vl I	<i>pp</i> supplied in accordance with RLs addition in E (by analogy with b. 219)
241-243, 268-270	fg	en indsats er overstreget i A; udeladt	241-243, 268-270	fg	an entry is crossed over in A; suppressed
250	pno	der er foretaget blyantsrettelser i takten, som atter er raderet ud; en relikv med blæk i pno vh er dog synlig, men kan ikke være gældende; udgaven følger B	250	pno	pencil corrections in the bar have been made in A but subsequently erased; a relict in ink in pno lh is seen, however, but cannot be applicable; the edition follows B
264	vl I	<i>p</i> ændret til <i>pp</i> iht. RLs rettelser i E (analogi med t. 219)	264	vl I	<i>p</i> emended to <i>pp</i> in accordance with RLs corrections in E (analogy with b. 219)
285	cor 2	<i>g</i> overbundet fra cor 2 i t. 284 til en halvnode i t. 285; der er dog sideskift mellem de to takter, og i t. 285 er tonen fejlagtigt placeret i cor 4; denne misforståelse har givet uklarhed i stemmerne i E og har medført at noden er placeret i parentes i A; medtaget i udgaven	285	cor 2	<i>g</i> tied over from cor 2 in b. 284 to a minim in b. 285; there is, however, a page turn between the two bars and in b. 285 the note is erroneously placed in cor 4; this misunderstanding has caused ambiguity in the parts in E and caused that the note in A has been placed in brackets; included in the edition

300	fl 1-2	stacc. kun i fl 1 i A; tilføjet fl 2 iht. stemmen (E), som er i autograf	300	fl 1-2	stacc. only in fl 1 in A; supplied in fl 2 in accordance with the part (E) which is in autograph
303, 311	pno hh	understemme, node 5-7: bue tilføjet iht. B (passagen t. 302-317 er i autograf i B)	303, 311	pno rh	lower part, notes 5-7: slur supplied in accordance with B (the passage b. 302-317 is in autograph in B)
303, 305, 311, 313	pno hh	node 1-2 er i B forsynet med marc. og buen begynder node 3	303, 305, 311, 313	pno rh	in B notes 1-2 have marc. and the slur starts at note 3
304	pno	<i>ff</i> tilføjet iht. B (analogi med t. 302)	304	pno	<i>ff</i> supplied in accordance with B (analogy med b. 302)
305, 313	pno hh	understemme, node 5-8: bue tilføjet iht. B	305, 313	pno rh	lower part, notes 5-8: slur supplied in accordance with B
310	pno hh	<i>mf</i> tilføjet iht. B	310	pno rh	<i>mf</i> supplied in accordance with B
310, 312	pno vh	arpeggio tilføjet iht. B	310, 312	pno lh	arpeggio supplied in accordance with B
	pno vh	overstemme, node 1-4: marc. tilføjet iht. B (analogi med t. 302, 304)		pno lh	top part, notes 1-4: marc. supplied in accordance with B (analogy with b. 302, 304)
	pno	◀ er kun anført imellem systemerne (i t. 302, 304 er der ◀ i både hh og vh)		pno	◀ is only between the staves (in bb. 302, 304 there are ◀ in both rh and lh)
319, 321	vla	tenornøgle rettet til altnøgle (fejl i A)	319, 321	vla	tenor clef emended to alto clef (error in A)
329	vl I, II	node 3: marc. udeladt i analogi med t. 331 og t. 396	329	vl I, II	note 3: marc. suppressed by analogy with b. 331 and b. 396
337	fl, ob, cl, fg	upræcist anbragt <i>ff</i> flyttet fra først i takten til node 2 i analogi med str mv.	337	fl, ob, cl, fg	inaccurately placed <i>ff</i> moved fra the beginning of the bar to note 2 by analogy with the strings etc.
353	pno hh	femtesidste node: ♯ for h ² tilføjet iht. B (RL?)	353	pno rh	fifth last note: ♯ before b ² supplied in accordance with B (RL?)
	pno hh	tredjesidste node: ♯ for e ² tilføjet iht. B (ikke RL)		pno rh	third last note: ♯ before e ² supplied in accordance with B (not RL)
362	vla	node 1: h rettet til ais (afskriverfejl i A)	362	vla	note 1: b emended to a [♯] (copyist's error in A)
364	fg 1	node 1: h rettet til cis ¹ i analogi md t. 476 (fg 1-2 unisone med vla i både t. 364 og 476; RL har glemt at rette noden i t. 364)	364	fg 1	note 1: b emended to c ^{♯1} by analogy with b. 476 (fg 1-2 unison with vla in both b. 364 and b. 476; RL forgot to correct the note in b. 364)
368	cor 3	helnode ais ¹ ændret til ais ¹ -gis ¹ i overensst. med cor 2 (afskriverfejl i A? E har i autograf helnode ais ¹)	368	cor 3	semibreve a ^{♯1} emended to a ^{♯1} -g ^{♯1} in agreement with cor 2 (copyist's error in A? E has semibreve a ^{♯1} in autograph!)
372	pno	<i>fz</i> tilføjet iht. B	372	pno	<i>fz</i> supplied in accordance with B
375	cor 1, 3	⇒ rettet til marc. i analogi med str (afskriverfejl i A? E har marc. i autograf, jfr. også t. 379)	375	cor 1, 3	⇒ emended to marc. by analogy with the strings (copyist's error in A? E has marc. in autograph, cf. also b. 379)
	pno vh	næstsidste node: ♯ for c ændret til * for c iht. RLs rettelse i B		pno lh	penultimate note: ♯ before c corrected to * before c in accordance with RLs correction in B
386	pno vh, hh	sidste node: fisis ¹ og fisis ² rettet til fis ¹ og fis ² (fejl i A)	386	pno lh, rh	last note: f ^{♯1} and f ^{♯2} emended to f ^{♯1} and f ^{♯2} (error in A)
389-395	pno	i A findes kun <i>ossia</i> -varianten; i B begge	389-395	pno	in A there is only the <i>ossia</i> variant; in B both
395	tr 2	<i>f</i> mangler i A (noteret på separat system i kilden)	395	tr 2	<i>f</i> missing in A (written on a separate stave in the source)
431	tr 1	node 1: ændret fra h ¹ til cis ² i overensst. med t. 329 og t. 331 og i analogi med t. 396	431	tr 1	note 1: emended from b ¹ til c ^{♯2} in agreement with b. 329 and b. 331 and by analogy with b. 396
	vcl, cb	<i>ff</i> ændret til <i>ffz</i> i analogi med resten af orkestret og i analogi med t. 433		vcl, cb	<i>ff</i> emended to <i>ffz</i> by analogy with the rest of the orchestra and by analogy with b. 433
433	tr 1-2	indsatser i tr er annulleret af RL i denne takt	433	tr 1-2	entries in tr are annulled by RL in this bar
465	pno vh	node 3: ♯ for g tilføjet iht. B (tilføjelse, RL?)	465	pno lh	note 3: ♯ before g supplied in accordance with B (addition by RL?)
468-469	cb	de to takter er tilføjet af RL i A, men findes ikke i stemmerne E og ikke i de parallelle takter 356-357; det er uklart, om det er vcl eller cb, der spiller, idet begge er noteret i	468-469	cb	the two bars are added by RL in A, but are not found in the parts in E and not in the parallel bars 356-357; it is unclear whether vcl or cb is playing as both are written in the same stave; as the stems however

		<p>samme system; da halsene imidlertid vender nedad har udgiverne fundet det mest sandsynligt at det er cb, der spiller her</p>			<p>are pointing downwards the editors found it most likely that it is the cb which is to play here</p>
478	fl 1-2, ob 2, fg 1	<p>uklare buer i A; udgaven følger E, som for fl 1-2's vedkommende er i autograf</p>	478	fl 1-2, ob 2, fg 1	<p>unclear slurs in A; the edition follows E, which, as regards fl 1-2, are in autograph</p>
483-484	fl 2	<p>buen uklar i A; rettet i analogi med fl 1, hvor buen er præciseret</p>	483-484	fl 2	<p>slur unclear in A; emended by analogy with fl 1 in which the slur is clarified</p>
486	pno vh	<p>node 7: h rettet til gis iht. RLs rettelse i B</p>	486	pno lh	<p>note 7: b altered to g# in accordance with RL's correction in B</p>
486, 487	pno	<p><i>fz</i> × 8 tilføjet iht. RLs tilføjelser i B</p>	486, 487	pno	<p><i>fz</i> × 8 supplied in accordance with RL's additions in B</p>
487	pno vh	<p>node 1: h rettet til gis iht. RLs rettelse i B</p>	487	pno lh	<p>note 1: b corrected to g# in accordance with RLs correction in B</p>
503	pno vh	<p><i>molto marcato</i> tilføjet iht. B</p>	503	pno lh	<p><i>molto marcato</i> supplied in accordance with B</p>
509	fl 1	<p>node 3: bue til t. 510 node 1 udeladt; buen findes ikke i de øvrige blæsere</p>	509	fl 1	<p>note 3: slur to b. 510 note 1 suppressed; the slur is not in the other winds</p>
	vl I, II	<p>trem. tilføjet i analogi med vla (findes i E)</p>		vl I, II	<p>trem. supplied by analogy with vla (found in E)</p>
515	cor 3-4	<p>stacc. udeladt og <i>fz</i> tilføjet i analogi med cor 1-2</p>	515	cor 3-4	<p>stacc. suppressed and <i>fz</i> supplied by analogy with cor 1-2</p>
554	pno	<p>bue vh node 3 til hh sidste node tilføjet iht. B</p>	554	pno	<p>slur lh note 3 to rh last note supplied in accordance with B</p>
556	coro	<p><i>Kor ad libitum Se Stemmer</i> (koret medtaget med C som kilde)</p>	556	coro	<p><i>Chorus ad libitum See Parts</i> (the choral part is included on the basis of C)</p>
560-562	pno vh	<p>buer tilføjet iht. B</p>	560-562	pno lh	<p>slurs supplied in accordance with B</p>
572, 574,			572, 574,		
576	pno	<p>de tre takter er hver forsynet med et tilføjet ⇒ hvilket forekommer umotiveret og ikke findes i B; udeladt</p>	576	pno	<p>each of the three bars has an added ⇒ which seems unmotivated and not found in B; suppressed</p>
573	pno	<p>RL anfører <i>Hovedtemaet</i></p>	573	pno	<p>RL anfører <i>Hovedtemaet</i> (the main theme)</p>
579	pno vh	<p>akkord 5: ♭ for a tilføjet iht. B (tilføjet med blyant, RL?)</p>	579	pno lh	<p>chord 5: ♭ before a supplied in accordance with B (added in pencil, RL?)</p>
581, 584	pno	<p>⇒ tilføjet iht. RLs tilføjelser i B</p>	581, 584	pno	<p>⇒ supplied in accordance with RLs addition in B</p>
584	pno	<p>A har <i>ff</i>, B har (i afskrift) <i>fffz</i>, sidstnævnte uden hjemmel; udgiverne har valgt <i>fff</i>, idet RL har revideret dynamik og accenter i B, og <i>ff</i> i A synes således nu irrelevant</p>	584	pno	<p>A has <i>ff</i>, B has (in transscript) <i>fffz</i>, the latter without authority; the editors have chosen <i>fff</i> as RL has revised dynamics and accents in B, and <i>ff</i> in A thus seems irrelevant now</p>
588-591	pno hh	<p>akkord 1, 2, 3: RLs revision i B og tilføjede accenter følges</p>	588-591	pno rh	<p>chords 1, 2, 3: RLs revision in B and added accents are followed</p>
592	pno	<p><i>ped.</i> tilføjet iht. RLs tilføjelse i B</p>	592	pno	<p><i>ped.</i> supplied in accordance with RL's addition in B</p>
595	pno	<p><i>ff</i> tilføjet iht. RLs tilføjelse i B</p>	595	pno	<p><i>ff</i> supplied in accordance with RL's addition in B</p>
604-607	pno	<p>omkomponeret af RL i B; denne version følges</p>	604-607	pno	<p>reworked by RL in B; this version is followed</p>
615-618	pno	<p>marc. ændret til martellato iht. B</p>	615-618	pno	<p>marc. emended to martellato in accordance with B</p>
	pno	<p><i>ossia</i> tilføjet iht. RLs tilføjelse i B</p>		pno	<p><i>ossia</i> supplied in accordance with RL's addition in B</p>
618	pno vh	<p>node 2-7: bue tilføjet iht. B</p>	618	pno lh	<p>notes 2-7: slur supplied in accordance with B</p>
623	tr 1	<p>i A er tonerne b¹ rettet til es² med blyant, en rettelse, som næppe skyldes RL, og som ikke er ført ind i orkesterstemmen</p>	623	tr 1	<p>in A the tones b¹ are changed to es² in pencil, a correction that cannot be by RL and which is not inserted in the orchestral part</p>